

Nr 4 2023

Åarjelsaemien gærhkoepaerie
Sørsamisk kirkeblad
Sydsamiskt kyrkblad

Daerpies
Dierie

Båastede! Tilbake etter 300 år

FREAVNANTJAHKEN GIEVRIE
Folldals-/Frøyningfjelltromma
The Folldal-/Frøyningfjell Drum

**Konfirmander på
höstlovsläger** Sid 6

**Åarjelsaemien
kultuvrebaalhka**

Bielie 14

**Edvard Masoni –
Sørsamisk
Kina-misjonær**

Side 16

Samisk kirkesamling i Bodø

Den siste helga i oktober var mange fra samisk kirkeliv samlet til inspirasjon, samtale og feiring i Bodø. Det formelle rundt samlingen var Samisk kirkelig valg møte som nominerer representanter til Samisk kirkeråd. Men viktig var også de andre postene på programmet.

Deltagerne på valg møte ble fredag kveld invitert til å se filmen *Samiske fortellinger om rett & urett* med påfølgende samtale. En sterk film setter avtrykk hos den som ser den. Lørdag formiddag orienterte Oddvar Andersen fra komiteen han leder om samisk kirkeliv innen ny kirkeordning. Videre fortalte sokneprest Hanne

Kristin Bondevik Sørliid om arbeidet med samisk utsmykning i Mo kirke i anledning kirkens 300-årsjubileum som er i 2024. Til slutt ble det en samtale om pitesamisk kirkeliv med Stig Morten Kristensen, daglig leder *Duaddara ráfe – bidumsáme giella- ja kultuvvrágu-ovdátj* og Dirk Gieselmann, fungerende domprost i Bodø.

SAMISK GUDSTJENESTE

Søndagens gudstjeneste ble overført direkte på kirken.no. (Gudstjeneste der kan ikke sees i opptak.) Gudstjenesten ble ledet av prest for lulesamer Rolf Steffensen med deltagelse fra ulike samiske språkgrupper og Bodø domkirkes musikalske

Avtroppende leder i Samisk kirkeråd Sara Ellen Anne Eira til venstre og ny nominert leder May Bente Jønsson.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

krefter. Både nord-, lule- og sørsamisk språk ble brukt i liturgi og salmer. Herrens bønn ble ledet på pitesamisk, og det er trolig første gang pitesamisk

språk er blitt brukt i Bodø domkirke. Det ble en mektig og verdig gudstjeneste som avsluttet valg møtet og den samiske kirkesamlinga.

NOMINERTE KANDIDATER

Det er Kirkemøtet som avholdes april 2024 som foretar endelig valg av Samisk kirkeråd på bakgrunn av valg møtets nominasjon. Kandidatene Samisk kirkelig valg møte nominerte for perioden 2024-2027 er May Bente Jønsson (som leder), Mathis Eira (nordsamisk område), Inga-Lill Sundset (lulesamisk område), Svend Peder Vesterfjell (sørsamisk område) og Anna Lisa Westerfjell (Sør-Norge).

EINAR SØRLID BONDEVIK

Sørsamisk teater åpner Bodø2024 Europeisk kulturhovedstad

I åpningsuka av Bodø 2024 presenterer Åarjelhsaemien Teatere teatertrilogien *Biehke Bietheme – vindens svik*. Trilogien handler om den sørsamiske kulturens overlevelse i sammenheng med klimakrisen og Norges planer for det grønne skiftet.

Trilogien innledes med forestillingen *Giedtine – gien dihte bieške / hvem eier vinden?* som spilles i kommunestyresalen til Bodø kommune. Den andre delen, *Allaq-dållen gieles / ildens stemme* spilles på Beddingen kulturhus, mens tredje og siste del er *Aahka – tjaetsien mojtele / vannets hukommelse* som kan ses i Bodø Domkirke. De to første delene, *Giedtine* og *Allaq-dållen gieles*, spilles seks ganger i løpet av uka. *Ahka* spilles kun tre ganger, 4. 6. og 7. februar. Til gjengjeld kan man da innvilge seg en god dose teater og se alle de tre forestillingene på rad samme ettermiddag/kveld.

TO «GAMLE» - EN NY

De to første delene av trilogien har tidligere blitt vist for publikum. *Giedtine – gien dihte bieške / hvem eier vinden?* er produsert i samarbeid med Nordland Teater. Forestillingen hadde premiere i 2020 og var på turne i 2020/21. *Allaq-dållen gieles / ildens*

FOTO: TOR IVAN BOINE

Mari Boine spiller Aahka under åpningen av Bodø2024.

stemme er produsert i samarbeid med Trøndelag Turnéteater og Beaivvás Sámi Násjonála Teáhter. Denne forestillingen hadde premiere 13. januar 2023 med påfølgende turne. Det siste stykket, *Aahka – tjaetsien mojtele / vannets hukommelse*, har premiere under selve åpningsuka av Bodø2024. *Aahka* er produsert i samarbeid med Nordland Teater og Helgeland Sinfonietta. Forestillingen er en konsertforestilling der Helegand Sinfonietta vil delta under framføringene i Bodø.

SAMISK NESTOR I TITTELROLLE

Musiker Mari Boine skal bekle tittelrollen som *Aahka* – sørsamisk for «bestemor» – i trilogiens tredje og avsluttende del. Ifølge kunstnerisk leder i Åarjelhsaemien Teatere Cecilia Persson var Mari Boine et naturlig valg for tittelrollen.

– Mari spurte meg hvorfor vi

Fakta

Bodø2024
Europeisk
kulturhovedstad

- Åpningsdag 3. februar 2024
- 1000 arrangement i løpet av et år
- Arrangement i hele Nordland

ønsket akkurat henne som *Aahka*. Hun er jo ingen skuespiller. Jeg svarte: «Nei, men du er en *Aahka*». I en utvidet forstand betyr det at hun har omsorg og varme for alle som kommer etter henne. Hun bruker sitt navn og sitt rykte for å verne oss, for å verne det samiske folk, sier Persson.

Aahka utspiller seg i en krigsherjet verden. En ung jente tvinges til å forlate sitt hjem, og samtidig planlegger en ung samegutt å flykte fra den statlige internatskolen, hjem til *Aahka*. Og på samme måte som vannet beveger seg gjennom verden, inngår deres liv i et kretsløp som finner nye veier og en ny fremtid. Sammen med et ensemble med 10 musikere og 2 skuespillere vil Boine gjennom tekst, sang og joik, fremfører en fortelling om hvordan det var da mennesket levde lykkelig i harmoni med naturen og universet.

EINAR SØRLID BONDEVIK

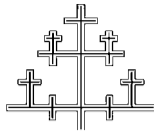
Nye kirkelig tillitsvalgte

I høstens kirkevalg i Den norske kirke var det valgt til råd for Saemien Åålmege og sørsamisk representant i Nidaros bispedømmeråd.

Det nye Saemien Åålmege-raerie (SÅR) hadde sitt konstituerende møte 20. oktober. Rådets valgperiode er fram til 2027. For 2024 har man valgt Sara Katarina Åhrén som leder og Ida Therese Storslett som nestleder. De øvrige valgte rådsmedlemmene er Laila Anita Otervik og Aud Renander. I tillegg er prest i sørsamisk område Einar Sørliid Bondevik rådsmedlem som geistlig representant. Valgte varamedlemmer til SÅR er May Bente Anita Jønsson, Pål Kristoffer Toven, Roger Bendiksen, Sigvart Brendberg og Knut Tørresdal.

Ved valg av sørsamisk representant til Nidaros bispedømmeråd ble Toamma (Björn Thomas) Åhrén valgt med Jenny Fjellheim og Algot Peder Jáma som varamedlemmer.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Mijjeh annje daesnie – vi er fortsatt her

Det som har blitt forsøkt skjult, kjem fram. Det som har blitt fjerna kjem tilbake.

Det er ikkje så sjeldan å høyra frå folk: «Ja, vi har samisk i slekta vår vi òg.» Folk har ikkje blitt borte. Dei har kanskje måtta forandra seg, skjult sitt opphav i større eller mindre grad. Men dei, eller deira etterkomarar, er framleis her. Og no tek dei fram sine samiske røter, eller leitar fram det som har vore skjult og blitt borte.

FØRA TILBAKE

Også kjem noko tilbake. Ein sejte/offerstein er levert tilbake til Talma sameby i Sverige. Direktøren tok for 115 år sidan med seg ein «suvenir» frå ein heilag samisk stad, og sidan har den vore i bedrifta sin varetekt. På norsk side

«Språket er ikkje lenger så skjult. Det blir tatt tilbake.»

av Saepmie har ei tromme blitt returnert etter 300 år i Danmark og Tyskland. Den vart beslaglagt i 1723, men no er den «heime» på sørsamisk museum, Saemien Sijte på Snåsa. Det kjem tilbake, og meir kan koma.

TA TILBAKE

Språksituasjonen er utfordrande, og det er diskusjonar om kva som er beste måten å driva språkopplæring i skulen. Men det er stadig fleire som lærer sørsamisk, og sørsamisk språk gjer seg meir tydeleg og gjeldande på stadig fleire område. Og vi kan ta med oss opplevinga Maajja-

Krihke Bransfjell som er i Guvvie i dette bladet fortel om:

– På Raasten rastah-festivalen i høst hørte jeg mye sørsamisk, både i foredrag og presentasjoner og i summing og prat blant barn og voksne. Det var artig.

Språket er ikkje lenger så skjult. Det blir tatt tilbake.

KJEMPA TILBAKE

Mijjeh annje daesnie – vi er fortsatt her. Det bli problematisk for nokre. I Sverige har det blitt mykje debatt rundt ein leiarartikkel i avisa Dagens Nyheter som hevdar at reindrifta har alt for mykje makt. Liknande

synspunkt blir fremja i Noreg òg. Eg ser det mest som utslag av at ein i det norske og svenske samfunnet ikkje har vore vant til å ta omsyn til samisk liv og tradisjon. Samisk er fint så lenge det kan vera «krydder» i landet, men det kan ikkje legga hindringar for det vi kallar utvikling – eller for rekreasjon og aktivitet i «vill natur». Fosendommen var i så måte ei kraftig grunnstøytning for norsk politikk og forvaltning. Den norske regjeringa har framleis til gode å gjennomføra konkrete tiltak etter Fosen-omen. Kor mange fleire gonger må samisk ungdom stenga departement og kontor i Oslo før det skjer noko på Fosen?

Vi er fortsatt her. *Mijjeh annje daesnie.*

EINAR SØRLID BONDEVIK

FOTO: BERNARD O'SULLIVAN

De samiska kyrkodagarna

Min första tjänsteresa som helt ny samisk handläggare på Svenska kyrkan gick till Árviesjávrrie/Arvidsjaur för att förbereda 2017 års samiska kyrkodagar.

Denna resa blev inte bara rivstarten på mitt arbete som handläggare för samiskt kyrkoliv utan också inledning

till nio lärrika månaders planering. De nio månaders arbete avslutades med tre helt fantastiska dagar vid Nyborgstjärnens strand. Där vi vid sändningsmässan på söndagen lämnade vidare budkavlen till Evangelisk-Lutherska kyrkan i Finland.

ALTA 2025

Jag tänkte på denna första tjänsteresa när jag i slutet av september körde till ett höstklätt Alta för att delta i det första planeringsmötet inför de kommande samiska kyrkodagarna 2025.

Kommittén bestämde vid detta möte datum för dagarna, funderade kring tema och program samt besökte Nordlys-katedralen. I programkommittén finns det representanter från Norge, Finland och Sverige.

VIKTIGA DAGAR

Mycket har hänt i Svenska kyrkan under de sju år som jag jobbat här, men de samiska kyrkodagarna är fortfarande angelägna och återkommande. Det känns därför fint att få förtroendet att vara med och planera de samiska kyrkodagarna en tredje gång.

27-29 JUNI 2025

De samiska kyrkodagarna innebär att i tre dagar få mötas i gudstjänster, i frågor om samiskt kyrkoliv och kring andra aktuella samhällsfrågor. Men förutom det så är kanske det allra viktigaste att vi får möta varandra över landsgränserna och dela den samiska gemenskapen under tre dagar. Jag hoppas att vi möts i Alta den 27-29 juni 2025.

LISBETH HOTTI

Samiska vinjetter i Daerpies Dierie

Första sidan:

Orre saernieh: Nyheter
Gieries lohkih!: Kära läsare!
Noere almetjh: Barn, ungdom
Guvvie: Porträtt
Doen j'ih daan bijre: Lite av varje
Guktie ussjedem: Hur jag tänker

Åssjalommesh: Tankar, andakt
Gie j'ih gusnie årroeminie: Vem och var
Kultuvre: Kultur

Frøyningsfjelltromma er tilbake i sørsamisk område 300 år etter at den ble tatt bort.

FOTO: KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Nye Fosen-aksjoner i Oslo

På to-årsdagen for Høyesteretts dom i Fosen-saken ble det satt i gang nye demonstrasjoner i Oslo i protest mot manglende oppfølging av dommen. Allerede i september flyttet Mihkkal Hætta inn i en lavvo på Eidsvolls plass foran Stortinget. Nå fikk han selskap av mange flere, og Oslos paradegate Karl Johan ble omdøpt til *Elsa Laulan geajnoe*.

Demonstrasjonene denne gangen skjedde først i vandrehallen på Stortinget onsdag 11. oktober. Der ble en håndfull aksjonister båret ut av politiet om kvelden siden de ikke forlot Stortinget etter at besøkstiden var ute. Dagen etter ble Statkrafts kontorbygg på Lysaker blokkert av demonstranter. Statkraft er en av de største eierne av Fosen Vind som driver vindkraftverkene som ble dømt i Høyesterett. Fredag formiddag ble flere departement ble sperret av.

UENIGHET OM PÅTALE

Demonstrasjonene har hele tiden vært godt organisert gjennom Natur og ungdom. Politiet har gitt godt skussmål til demonstrantene for fin utførelse av sin sivile ulydighet uten antydning til vold eller skadeverk. I tillegg har politiet vurdert demonstrasjonene som spesielle med tanke på at man har demonstrert for at en Høyesterettsdom skal iverksettes. Politiet innstilte derfor på påtale-unnlattelse for

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Mange hundre mennesker møtte opp for å protestere mot politisk handlingslammelse i forhold til Fosen-dommen.

demonstrasjonene i mars. Statsadvokaten vil derimot ikke følge politiets innstilling, noe som er overraskende. Flere demonstranter vil trolig nekte å vedta bøtene, og må da møte i retten om dette. Under aksjonen i oktober ble ingen demonstranter arrestert.

SAMLINGSPUNKT

I tillegg til Samisk hus har Trefoldighetskirken, freds- og forsoningskirka, vært et viktig

samlingspunkt under Fosenaksjonene. Under høstens aksjoner var det ikke samme behov for «varmestue» som i mars. Kirka ble likevel et viktig samlingssted med spontant arrangerte konserter både torsdag og fredag kveld.

HOS KONGEN

– Vi har prøvd alt. Nå har vi bare ett sted igjen å gå. Vi gjør som samer har gjort i hundreår-

ene før oss og går til kongen, sa Ella Maria Isaksen Hætta foran et hundretalls demonstranter. Demonstrantene hadde da samlet seg foran Slottet der det ble avholdt statsråd. De ble sendt en forespørsel om audiens fredag formiddag, og på ettermiddagen fikk man til svar: Audiens ble innvilget til påfølgende mandag. Sju representanter for Fosenaksjonistene fikk møte kongen og kronprinsen. De gis ikke referat fra audienser, men representantene gav uttrykk for et godt møte.

LITE POLITISK NYTT

Møter med departement og regjering blir derimot ikke like rosende omtalt. Fra departementshold vises det til det såkalte meklings-spolet mellom utbyggere og reinbeitedistrikt.

Terje Haugen i Nord-Fosen reinbeitedistrikt har vært tydelig på at det sporet ikke ser ut til å føre fram. Fra departementet er den eneste klare uttalelsen fra statsråd Aasland at demonstrantenes krav om fjerning av alle vindturbiner ikke er aktuelt.

Storting og regjering har også fått ytterligere press på seg, nå fra Den norske dommerforeningen som etterlyser konkret handling etter Fosen-dommen.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Dubbel kontroll av skogsbruket

Härnösands stifts egendomsnämnd kommer att dubbelcertifisera sitt skogsbruk. Åtgärden är en del av försoningsprocessen med det samiska folket och innebär ett tydligare ramverk kring samråden med samebyarna.

En certifiering eller miljömärkning innebär att skogsbruket lever upp till vissa krav som sätts och kontrolleras av en oberoende organisation. Härnösands stifts skogsbruk är sedan tidigare miljöcertifierat enligt den standard som

efterfrågas av virkesuppköpare i norra Sverige (PEFC-standard).

ANSÖKAN 2024

Nu kommer den att kompletteras med ytterligare en miljömärkning (FSC-standard). Den ger rennäringsen en formellt starkare röst i de samråd som genomförs inför skogliga åtgärder på renbetesmark, och den har varit ett önskemål från Svenska Samers Riksförbund (SSR).

Processen att ansluta till en andra miljömärkning kommer att inledas nästa år.

FOTO: HÄRNÖSANDS STIFT

Hans Åsling, ordförande i egendomsnämnden i Härnösands stift.

– Våra skogvaktare upplever att de har en bra dialog med samebyarna i vårt område redan nu. Med den här åtgärden hoppas vi att samarbetet ska främjas

ytterligare, säger Hans Åsling, ordförande i egendomsnämnden i Härnösands stift.

SAMARBETE I NORR

Den planerade nya certifieringen av skogsbruket är ett led i Svenska kyrkans försoningsprocess med det samiska folket. Certifieringen är tänkt att genomföras parallellt i Härnösands- och Luleå stift. De båda stiftet planerar att dela på en nyinrättad tjänst för administration av kontrollfunktionen.

KAJSA ÅSLIN

En fullsatt foaje på Saemien Sijte markerte begivenheten at Føyningfjelltromma har kommet tilbake til Saepmie.

FOTO: FOTO: KULTUR- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Frøyningfjelltromma ble tatt imot med stor glede og høytidelighet. Fra venstre: sametingsråd Maja Kristine Jåma, kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery, direktør ved Saemien Sijte Birgitta Fossum og sametingspresident Silje Karine Muotka.

Tromme tilbakeført fra Tyskland

Den trolig best bevarte tromma fra sydsamisk område er nå å finne på Saemien Sijte. *Freavnantjahken gievrie* eller Frøyningfjell-/Folldalstromma er en av mange trommer som ble samlet/beslaglagt gjennom misjonsarbeidet i samiske områder. Denne tromma ble hentet inn av Thomas von Westen i 1723 og brakt til København sammen med mange andre trommer.

Trommene i København gikk tapt i bybrannen i 1795, men Frøyningfjelltromma var ikke der. Den ble gitt i bryllupsgave i 1757 av kong Fredrik V av Danmark-Norge til hertug Ernst Friedrich III av Sachsen-Hildburghausen i Tyskland. Fra 1837 av har tromma hatt tilhold på slottet Elisabethenburg i som nå er en del av Meininger Museum.

GJENSTANDER KOMMER HJEM

Det er altså 300 år siden tromma ble tatt ut av det sørsamiske område, og i nesten 200 år har den vært i tysk eie, nå ved Meininger museum midt i Tyskland. Mange samiske gjenstander er ført ut fra sine hjemlige områder og har blitt vist fram i etno-

grafiske samlinger ved museer. De senere årene har det i museumsfaget vært arbeidet med å bringe gjenstander tilbake til sine områder. Dette gjelder ikke bare Norge/Saepmie og samiske gjenstander, men også internasjonalt. I det arbeidet har Saemien Sijte fått overført mange samiske gjenstander fra Norsk folkemuseum gjennom tilbakeføringsprogrammet *Bååstede*. En av gjenstandene man har fått der er Bindals-tromma. Det er også er en tromme i forholdsvis god stand, men den er trolig vel 100 år yngre enn Frøyningfjelltromma.

LANG PROSESS

Frøyningfjelltromma har tidligere hatt en visitt til Norge. I anledning 100års-jubileet for det første samiske landsmøtet var den utstilt på Vitenskapsmuseet i Trondheim vinteren/våren 2017. Det har vært et ønske å få tromma til Norge på permanent basis, men det er først etter at Saemien Sijte har fått flyttet inn i nytt bygg det har blitt mulig med tilbakeføring av slike gjenstander. Gjennom *Bååstede* har mange gjenstander fra museer sør i Norge kommet Saemien Sijte, men nå har også Folldalstromma kommet «hjem» fra Tysk-

land. Tromma er for det første bevart i god stand, men den har også en forklaring av symbolikken. Eierne av tromma, Bendix Andersen og Jon Torchelsen, hadde i 1723 en forklaring som ble gitt til og skrevet ned av samemisjonær Thomas von Westen. Dermed er det en unik dokumentasjon på symbolene på tromma.

HØYTIDELIG MOTTAGELSE

Både Sametinget, Kulturdepartementet og den norske ambassaden i Berlin har arbeidet sammen med Meininger Museum og Saemien Sijte for å få tilbakeført tromma. Det var i juni 2023 at styret ved Meininger Museum endelig besluttet at tromma kunne overføres til Saemien Sijte. Selve mottakelsen av tromma ble markert den 3. november med god representasjon fra det offisielle Norge og Saepmie. Kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery deltok sammen med sametingspresident Silje Karine Muotka og sametingsråd for kultur Maja Kristine Jåma.

– Dette er en stor dag! Endelig er Frøyningfjellstrommen tilbake der den hører til, hos det samiske folk. Jeg er sikker på at den vil få et godt hjem hos Saemien Sijte

i Snåsa. Jeg håper og ønsker at trommens hjemkomst kan hjelpe til å hele noen av de mange sår som er påført det samiske folk av storsamfunnet, sa kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery under markeringen.

GLEDE PÅ SAEMIEN SIJTE

En fullsatt foaje på Saemien Sijte deltok i markeringen og fikk beskue tromma som nå var kommet tilbake.

– Det er helt fantastisk at tromma nå har kommet tilbake. Vi har lenge jobbet for å få forvalte vår egen kulturarv, det at det endelig skjer er utrolig viktig. Det har stor betydning for kultur, identitet og verdighet. Trommene har fremdeles stor verdi og er viktig for det sørsamiske samfunn, sa Birgitta Fossum, direktør ved Saemien Sijte.

Saemien Sijte har videre avholdt seminar med tema «Samisk kulturarv på tyske museer». Og kanskje blir det flere gjenstander som kan tilbakeføres til Saepmie. Men Frøyningfjelltromma i seg selv kan være verd en tur og et stopp på Saemien Sijte på Snåsa. Se ellers saemiensijte.no.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Deltagare på språkbad, från vänster (stående): Oskar Klemensson, Jona Buljo Åhrén, Mira Sparrok, Aimi Olofsson, OI-Nilsa Päiviö, Freja Östergren Njajta, Elen Regina Åhrén, Leiya Kroik, (sittande) Joel Toven, Aksel Sparrock, Samuel Sparrok, Nils Isak Fjellström, Alma Åhrén, Lea Klemensson, Emma Olu-Osagie. Saknas på bilden Wilda Eliasson och Marius Brandfjell.

FOTO: SYLVIA SPARROCK

Elever på sydsamiskt språkbadsläger

Ett språkbadsläger i sydsamiska för ungdomar i årskurserna 7-9 har hållits i *Bijjie spädtja* - Vålådalen. Det var under fyra dagar i oktober som föreningen Saemiestibie siebrie i samarbete med Samiskt språkcentrum, Sametinget och ungdomsförbundet Sáminuorra anordnade språkbadsläger.

Det är samiska förvaltningskommunerna – Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokomb, Storuman, Strömsund, Åre, Åsele och Östersund – som har ingått samverkan med Saemiestibie siebrie och erbjuder elever som har samisk undervisning att delta i språkbadsläget. Det var 17 elever, åtta pojkar och nio flickor, från Funäsdalen i syd och Karesuando i nord. Samiska lärare och språkresurser från Saemiestibie siebrie och Samiskt språkcentrum ansvarade för undervisningen. Sáminuorra anordnade fritidsaktiviteter och nattpersonal.

SPRÅKMILJÖ

– Syftet med språkbadsläget är att samiska ungdomar skall få undervisning på samiska tillsam-

mans med andra samiska ungdomar i en samisk språkmiljö. Den samiska identiteten är viktig och att få lära känna eller stärka vänskapen med andra samiska ungdomar i samma åldersgrupp säger lägerchef Siri Kappfjell Päiviö.

Det var intensiva och långa dagar med undervisning i och på sydsamiska språket. Lägets teman var samiska som vardagsspråk, gåetieh – samiska kåtor som bostad och hem samt Laahkoeh – släktbenämning. Ett studiebesök gjordes hos familjen Nordfjell i Nulltjärn i deras gåetie där vi gruppvist tillbringade flera timmar. Vi pratade om kåtans terminologi och om skick och bruk i bostaden och om de samiska gudinnorna; Maadterahka, Saar-aahka, Oksaahka och Joeksahka.

VARDAGSORD OCH SLÄKT

Eleverna arbetade också med samiska ord och fraser som används i vardagen såsom i skolan, hemmet och i andra sammanhang.

Ett annat viktigt tema som idogt arbetades med var Laahkoeh, hur

”Syftet med språkbadsläget är att samiska ungdomar skall få undervisning på samiska tillsammans med andra samiska ungdomar i en samisk språkmiljö.”

familjen och släkten benämns som till exempel jekie Piere för äldre farbror Per, muahra/meata Linda för yngre moster Linda. Släkträd upprättades och terminologin pluggades in.

OLIKA NIVÅER

Eleverna indelades i olika språknivåer; Miesie – för nybörjare, Voenjele – mellannivå och Råantjoe – modersmålstalare. Tidigare år har det varit tre gruppindelningar av eleverna, men detta år hade vi ingen elev i Miesie-gruppen som är gruppen för nybörjare! Ett kunskapstest gjordes inledningsvis och avslutningsvis.

Under språkläget i Bijjie spädtja fick vi information om platsen av Latti Östlund, själv same och boende i området. Latti arbetar också på Vålådalens fjällstation, där vi bodde under veckan. Aktiviteterna under

kvällstid var språkbad i bassäng, sportaktiviteter i sporthallen och disco.

ANDRA SPRÅKBADET

Detta var andra gången som Saemiestibie siebrie arrangerar språkbad och år 2022 hölls språkbadsläger i Dearn/Tärnaby med hård- och mjukslöjd som tema.

Förningen bildades 2020 med syfte att anordna språkbadsläger för elever med samisk språkundervisning i skolan. Lägren anordnas för att samiska barn och ungdomar ska ges möjlighet att träffas och lära känna andra i samma åldersgrupp och i en sydsamisk språkmiljö få möjlighet att stärka och utveckla språket tillsammans.

AANNA JOHANSSON
LARSSON, SAEMIESTIBIE SIEBRIE
SYLVIA SPARROCK, SAMISKT
SRPÅKCENTRUM

Höstlovsläger för årets konfirmander

- Mest minns jag gemenskapen

Under höstlovet deltog 20 ungdomar på en lägervecka i Nikkaluokta dit årets samiska konfirmander i Svenska kyrkan bjudits in. Höstlovslägret arrangerades eftersom det samiska konfirmationslägret pausats i år. Lägret gav de samiska ungdomar som konfirmerats i sina hemförsamlingar möjlighet att mötas i ett både kristet och samiskt präglat sammanhang.

Alma Åhrén från Frösön, en av ungdomarna på lägret, berättar om sju innehållsrika dagar då kontakter knöts med nya kompisar, de samiska språken ljöd och det kunde pratats även om det som känns jobbigt.

Vad minns du mest från lägret så här några dagar efteråt?

– Har fortfarande inte smält allt än, men mest minns jag gemenskapen.

Hur skulle du beskriva gemenskapen?

– Gemenskapen tog sig många olika uttryck, gruppen och sammanhållningen, gemenskapen när vi dansade och hade kul tillsammans, och också när vi pratade om tyngre saker. Det var bra att vi inte var så himla många för då kan man prata med varandra och lära känna varandra bättre.

Kommer du hålla kontakten med de andra från lägret?

– Några kommer jag hålla kontakten med men även de som man inte blev superbra vänner med kommer man heja på under andra aktiviteter och det är också bra.

Av alla aktiviteter, vad minns du bäst?

– Minns dansen mest, kanske därför att vi gjorde det flera gånger.

Vad tyckte du om andaktslivet på lägret?

– Morgonbönerna och aftonbönerna var fina, men mässorna kändes finare, de var längre, fler moment och mer högtidligt.

Den kallaste dagen i Sverige infann sig i Nikkaluokta den 30:e oktober och mätte -25,7 C, då var det planerat att lägret skulle göra en vandring till Láddjujávri. Deltagarna åt lunch ute på gården istället, innan de senare fortsatte dagen inomhus.

FOTO: SOFIA STRINNHOLM

Lägerpsalmen blev den nordsamiska *Dušše dus* (Bara i dig, Sv Ps 756).

Hur var det att höra flera samiska språk?

– Jättekul, dels att jag tycker att de är fina. Men också därför att andra personer i Saepmie gör samma resa som jag men i sitt språk. Flera har en resa till språket, det gör det kul att höra, kul även om jag inte förstår vad som sägs.

Av gästerna på lägret, vem minns du mest?

– Simon Issát Marainen, det var jättehärligt att jojka, fint att han talade på samiska. Även (författaren) Ann-Helén Laestadius gjorde avtryck.

Något särskilt du vill hälsa till läsarna av Daerpies Dierie?

– Uppmuntra era barn och barnbarn att gå samisk konfirmation. Det är identitetsstärkande för både de som inte vuxit upp, och de som har vuxit upp, med samisk kultur och näringar runt sig. Det ger samisk kraft och ger fler kompisar. Ett viktigt steg i resan med samisk identitet.

Du predikade tillsammans med mig, hur kändes det att predika en av kvällarna?

– Jättebra och fint, det kändes personligt eftersom vi var få. Fint att få prata om de sakerna som är mer jobbiga.

Du som konfirmerats i församling, har du något bra tips på hur församlingar kan hjälpa och stärka samiska unga?

– Tvåspråkig agenda har varit jättebra men sen också att uppmuntra folk att våga visa sig som stolt same, att uppmuntra till användning av gapta, se till att prata om det samiska i konfirmandgrupper. Viktigt att ta tag i problem och ta det på allvar på en gång om det skulle uppstå. Och att våga erkänna att det samiska och kyrkan har en ganska bråkig historia, för att kunna gå framåt måste man erkänna vad man har för historia.

Vilket upptäckarpass minns du mest?

– Det var roligt att prata om olika gaptatradition men även om samisk allmänbildning och historia. En sak som också var

bra var när vi låg på renhudarna runt elden och lyssnade på sagor, det var jättehärligt.

Vad tyckte du om Nikkaluokta som plats för höstlovslägret?

– Första gången jag var där, bra att det var en samisk plats driven av en samisk familj. Det kändes naturligt att eldstaden var placerad centralt i matsalen där även samisk mat och samiska konstverk skapade miljön.

Du har sagt att du vill bli ledare, vad skulle du vilja bidra med som ledare på samiskt konfirmationsläger i framtiden?

– Att vilja vara en del och bidra till det som samisk konfirmation ska handla om, kristen tro och det samiska, att våga ta plats i sin samiska identitet – jag vill bidra till det tillsammans med alla andra på lägret.

Jättekul att höra flera samiska språk, säger konfirmand Alma Åhrén från Frösön som gärna är med och bidrar på konfirmationsläger i framtiden.

FOTO: PRIVAT

SOFIA STRINNHOLM,
SAMORDNARE OCH LEDARE
VID HÖSTLOVSLÄGRET

Maajja-Krihke Bransfjell trives aller best hjemme med familien og flokken.

FOTO: PRIVAT

- Min drøm? At det skal være helt normalt å være same

Det er på oppfordring fra intervjuer at Maajja-Krihke Bransfjell formulerer en drøm. Og mye av det hun forteller om i sitt ennå unge liv handler om språk og duedtie, om familie og reindrift. Og hun er seg selv, og hun er same. Det er samfunnet rundt som ikke regner det som «helt normalt».

Helt normal er hun likevel ikke. Maajja-Krihke har nemlig joiket i vandrehallen på Stortinget. Hun var en av demonstrantene som ikke ville gå når besøkstiden var ute, men ble værende på Stortinget i protest mot manglende oppfølging av Fosen-dommen.

- Det var en ganske spontan aksjon. Aksjonsgruppa spurte etter noen som joiket, og slik ble jeg med. Joiken formidler noe annet og noe mer en prat. Den formidler et budskap vi ikke får sagt med ord, forteller Maajja-Krihke.

ENGASJERT FAMILIE

Hun er oppvokst i Praahka/Brekken i Rossen tjelte/Røros kommune med samiske foreldre og reindrift på begge sider. Hjemme har det vært diskutert og samtalt om både politikk, språk, tradisjoner og duedtie. Men joiken lærte hun ikke hje-

mme. For Maajja-Krihke, som for mange andre, var dette noe som måtte gjenoppdages.

- Jeg var alltid interessert når det var tema og opplevelser med musikk og joik i på skolen. Jeg har ikke gått kurs eller fått opplæring, men er formet av omgivelsene. Jeg er ingen artist, men synes det er godt å bruke joiken i min private sfære, sier Maajja-Krihke som nevner Mari Boine, Sofia Jannok og Marja Mortenson som inspirasjonskilder for sin utvikling av joike-stemmen.

NOE MÅTTE GJØRES

For Maajja-Krihke var det naturlig å ta del i Fosen-aksjonene. Hjemme fikk hun høre om kampen reindriften på Fosen stod i gjennom årtier. Først var det forsvarrets ønske om skytefelt, så kom spørsmålet om vindkraft. Selv om hennes familie ikke er involvert på Fosen, er tematikken kjent: Tap av leveområder.

Det kunne også gjelde dem, og selv har de tapt noen områder på Stokkfjellet i Selbu.

- Jeg overvar en dag av rettsaken i Trondheim (tingretten) i 2017. Jeg var 17 år, og sammen med flere fra Røros-området var vi der for å støtte Fosen-samene. Jeg var allerede litt politisk engasjert, og siden har jeg fulgt med saken, forteller Maajja-Krihke og forteller videre.

- Saken ble ikke nasjonalt kjent før Høyesterett avsa sin dom. Jeg satt da i ungdomsutvalget til NSR (Norske samers riksforbund). Vi ble lykkelig da Fosen-samene vant i Høyesterett, men siden har vi blitt utrolig skuffa når det ikke skjer noe. Det er denne frustrasjonen som har bygd seg opp, og til slutt sa at «vi må gjøre noe», og så ble det aksjoner, først på sosiale medier og så i Oslo.

Hun forteller videre at det er bred støtte om aksjonene i det

samiske samfunnet. Mange har deltatt. Mange andre har hatt sterkt ønske om å delta, men ikke hatt mulighet å ta seg fri fra andre forpliktelser og sier da at «det er vondt å ikke kunne dra».

REAKSJONER

Det har vært både positive og negative reaksjoner på aksjonene i Oslo. Selv er hun omgitt av mennesker som støtter opp om aksjonene. På internett er det annerledes. Også i lokalsamfunnet på Røros er det mange som er negative, både til samiske saker generelt og aksjonene i Oslo spesielt.

- Mye av det bygger på uvitenhet, spesielt i nasjonale media. Og så er det noen som gir støtte. Det er likevel mange nedlatende kommentarer, også i lokalaviser og fra folk du kjenner til. Sett fra et lærerperspektiv spør jeg meg: Hva slags samfunn vil vi at barna skal vokse opp i? Røros har ikke

Fra demonstrasjonen inne på Stortinget. Til venstre Mihkkal Hætta som bodde i lavvo utenfor Stortinget i én måned. Til høyre Kátjá Rávdná Broch Einebakken.

FOTO: RASMUS BERG/NATUR OG UNGDOM

verdens beste historie på å være et mangfoldig samfunn. Det er mange konflikter. Vi vet om situasjonen og mange samiske foreldre har en «opp-psykingsprat» med sine barn om kommentarer de kan komme til å møte og hvordan handtere eller overhøre det, forteller lærerstudent Maajja-Krihke.

– Så barna blir utstyrt med et slag «psykisk rustning»?

– Ja, man lærer barna å håndtere negative kommentarer, sier Maajja-Krihke.

LÆRERSTUDENTEN

De siste årene har Levanger og Nord universitet vært tilholdssted for Maajja-Krihke, selv om hun trives best hjemme med familie og reinflokken. Hun arbeider nå med masteroppgaven og håper å være ferdig utdannet lærer til sommeren. Hun er én av tre studenter som har gått sørsamisk lærerutdanning.

– Jeg er glad i barn og glad i språk. Noe av det artigste jeg opplever er å høre barn prate samisk seg imellom. Jeg er seasa (tante/fars søster) til flere, og med de snakker jeg bare sørsamisk. Også i familien bruker vi sørsamisk for det aller meste. På *Raasten rastah*-festivalen i høst hørte jeg mye sørsamisk, både i foredrag og presentasjoner og i summing og prat blant barn og voksne. Det var artig.

Et siste oppdrag for Saemien Áålmege var på Samisk kirkelig valg-møte i høst. Her er Maajja-Krihke sammen med Nidaros biskop Herborg Finnset.

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

– Så du er optimistisk med tanke på revitaliseringen av det sørsamiske språket?

Ja, om vi nå skal kalle det revitalisering eller bare vitalisering. Det som er utfordrende, er om man ikke har språket til hverdags. Og så undrer jeg litt på om vi vil få med variasjonen og alle detaljene i språket. Men det gode er at alle er bevisst over situasjonen, hva språket betyr. Vi kaller det «Hjertespråket». Er norsk hjertespråk for majoritetsbefolkningen? Kanskje vi ser det best når språket er truet, undres Maajja-Krihke.

Som lærerstudent har hun fått mange gode tilbakemeldinger og støtte. «Du er glad i barn og glad

i språk. Dette er noe som passer for deg,» får hun høre. Og hun protesterer ikke, men er likevel litt tilbakeholden:

– Det er godt å ha et grunnlag. Og som lærer kan jeg arbeide med mine hjertesaker – barn, språk og reindrift. Men så får vi se hva det blir, sier hun. Maajja-Krihke trives nemlig veldig godt til fjells. Og selv om hun studert i Levanger har hun ikke blitt «by-same». Hun er hjemme når hun kan.

– Det er her jeg kan bidra med arbeid for familien og med reinen, forteller hun.

MENIGHETSARBEID

Den siste fireårsperioden har Maajja-Krihke også vært en del

av det valgte rådet i *Saemien Áålmege*, valgmenigheten i sørsamisk område i Den norske kirke.

– Saemien Áålmege har betydd mye for meg gjennom oppveksten. Utenom festivalene *Raasten rastah* og *Tjaktjen Tjåanghko* var samlingene i Saemien Áålmege de eneste møteplassene for jevnaldrende sørsamer. Det var tilpasset meg og mine venner. Familien var med på familiesamlingene fra jeg var barn, og senere deltok jeg på ungdomshelger, forteller Maajja-Krihke. Hun har opplevd årene i menighetsrådet som fine og lærerike. Hun trekker fram menighetens engasjement for språk, kultur og reindriften som viktig og positivt. Menighetens samlinger er møteplasser der man kan oppleve å være en del av en majoritet er viktig, men koronapandemien førte til problemer førte dessverre til at flere samlinger ble avlyst eller endret.

– Det var trist at vi ikke kunne ha samlinger. Saemien Áålmege har utgjort en stor forskjell for meg, og jeg har ønsket å bidra til at flere skal få den opplevelsen, sier Maajja-Krihke.

– Hvordan er det å være ung sørsame i dag?

– Det er en utrolig komplekst. På den ene siden er vi en del av en sterk samisk oppvåkning. Det er mye samisk i media. Det er flere møteplasser og folk er lærevilige innen både *duedtie* og språk. Mange tar tilbake det samiske. Samtidig er det som et sort hull med problemer. Det er økende rasisme, arealinngrep og fortellinger om overgrep der for eksempel over 50% av samiske kvinner har opplevd seksuell trakassering. Det er opp- og nedture. Det er mye av alt! sier Maajja-Krihke. Og samtidig er hun som andre unge sørsamer opptatt av det som engasjerer andre ungdommer. Man tenker ikke «samisk» hele tiden. Man driver idrett, «gamer» på data, leser nyheter og gjør det som ungdom ellers gjør.

– Og noen gange er man litt kameleon, man tilpasser seg omgivelsen, sier Maajja-Krihke. Men aller best har hun det når hun er hjemme, med *sieselh* (tan-tebarn), til fjells med flokken og får være med i praktisk arbeid hjemme.

EINAR SØRLID BONDEVIK

A Saami Requiem – skrämmande och hoppfull

Under två hösthelger har ett spännande musikaliskt verk uppförts i Härnösands domkyrka och Stora kyrkan i Östersund – A Saami Requiem eller Ett samiskt requiem, av Gunnar Idenstam och Ola Stinnerbom. Föreställningen beskrivs som en jojkopera där konstmusik och svensk folkmusik möter rock och blues.

Ett samiskt requiem, ursprungligen uppfört som ett musik- och dansverk med dansare från Norrbottens dansinstitution Dans i Nord – här med Ola Stinnerbom ensam på scenen som jojkare och dansare, Gunnar Idenstam på orgel, Erik Weissglas på gitarr och Rafael Sida Huizar genom förinspelat slagverk.

SJÄLAMÄSSA OCH VÅROFFER
Föreställningen presenteras i programbladet som en hednisk själamässa och ett samiskt våroffer: Åhörarna får genom musiken och Olas gestalt «följa med den samiske själasörjaren Nájden på hans resa till den andra världen. En värld under jord, rik på kunskap och magi, som tillhör skyddsandarna Sájva. Hit

"Föreställningen fångar åhörarna från första stund och även om det bitvis är en skrämmande upplevelse så avslutas den i en hoppfull harmoni."

Ola Stinnerbom, jojkare och dansare, framförde den stundtals dramatiska föreställningen ensam i koret. Här i Härnösands domkyrka.

kommer bara den som har mött Döden och härifrån kommer bara den som bemästrat den och därmed konsten att återuppstå igen.»

STUNDTALS DRAMATISKT
Beskrivningen i programbladet stämmer väl in på upplevelsen av föreställningen. Den börjar med nåjdens stilla vandring som då och då växlar till jojk och till vila, för att intensifieras i takt med berättelsens resa till dödsriket. Stundtals blir det dramatiskt och sången mer strupliknande till karaktären – orgelmusiken är omfångsrik och slagverken och gitarrspelet ger ett hisnande djup och höjd till berättelsen. Föreställningen fångar åhörarna från första stund och även om det bitvis är en skrämmande upplevelse så avslutas den i en hoppfull harmoni.

SUSANNE KARLSSON

FOTO: LENA VIK

Hallå, Erik-Oscar Oscarsson!

Du har varit på kungens jubileumsmiddag på slottet. Hur var det?

– Det var trevligt. Medalj fick jag också, svarar Erik-Oscar Oscarsson, ordförande i Samiska rådet i Svenska kyrkan.

Vad var det för medalj?

– Det var en medalj till minne av kungens 50-årsdag på tronen. Den delades ut till ett 50-tal personer, främst till hovstatens

personal men även till en del av oss andra. Jag fick den för mitt arbete med den samiska saken.

Vad minns du bäst från den kungliga middagen?

– Middagen bestod av fyra rätter som inleddes med trumpetfanfarer. Det var som att komma in i ett sagoland med väldigt pampiga ceremonier.

Det var i september som Carl XVI Gustaf firade sina 50 år

på tronen med en jubileumsbankett på Kungliga slottet. Bland gästerna runt de vackert dukade borden i Rikssalen fanns de nordiska statscheferna och tronföljarna, representanter från regering, riksdag, diplomatiska kåren, myndigheter, vetenskap, näringsliv, kultur och trossamfund.

Erik-Oscar Oscarsson, har fått kungens jubileumsmedalj.

KAJSA ÅSLIN

Sejten har kommet hem

I 115 år har den varit stulen och undangömd, men nu är sejten hemma igen.

År 1908 tog LKAB:s disponent Hjalmar Lundbohm med sig en sejte, en offersten, vid ett besök på en helig samisk plats. Sedan dess har LKAB haft föremålet i sin ägo, men i höstas begärde Talma sameby att få tillbaka det heliga föremålet. Måndag 13 november lämnade LKAB tillbaka sejten till Talma sameby vid en officiell träff på Hjalmar Lundbohmgården i Kiruna.

Amnesty Sápmi välkomnar beskedet. Enligt FN:s urfolksdeklaration har samer rätt till sina ceremoniella föremål, som sejtar, offergåvor och ceremonitrummor.

KERSTIN ANDERSSON,
AMNESTY SÁPMI

Efter 115 år är sejten återlämnad till Talma sameby i Kiruna kommun.

FOTO: PRIVAT

Fosen aktivist er Årets ledestjerne

Magasinet D2, utgitt av Dagens Næringsliv, kåret i høst Ellen Mårgget Nystad til Årets ledestjerne, en utmerkelse til unge under 30 år som «gjennom gode ideer, handlekraft eller lederegenskaper bidrar til å gjøre verden litt bedre».

Nystad er leder i NSR-Nuorat og har vært sentral i Fosen-aksjonene i Oslo og var i delegasjonen som fikk audiens hos kongen.

– Men høydepunktet for meg er å oppleve samholdet oss aksjonister imellom og se kraften vi har sammen, sier Nystad til D2.

I sin begrunnelse skriver juryen blant annet:

– Det er ikke nødvendigvis den mest synlige kampsaken som har ført til at juryen nå peker på Nystad som Årets ledestjerne. (...) Det er også måten kampen blir ført på, og hvordan kjernesaken berører så mange andre viktige spørsmål.

EINAR SØRLID BONDEVIK
KILDE: DN.NO/D2

Ellen Mårgget Nystad, Årets ledestjerne i D2.

FOTO: NILS VIK

Hør og se sørsamiske videobøker

Gielem nastedh har sammen med Trøndelag fylkeskommune i høst lagt ut enda flere barnebøker på video. Produksjonen er forholdsvis enkel med høytlesning sammen med visning av illustrasjonene. De innbyr til en hyggelig lyttestund hvor man hører fortellinger i sørsamisk språkdrakt. Om man også har tilgang til bøkene kan det være en god hjelp til lesetrening.

Videobøkene finnes på <https://www.youtube.com/@gielem-nastedh2664/videos>, eller søk på Gielem nastedh på YouTube.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Oppfølging av kommisjonsrapporten

Rapporten fra Sannhets og forsoningskommisjonen ble lagt fram og overlevert Stortinget den 1. juni i år. Men hva skjer videre med rapporten?

På stortinget.no finner vi at rapporten er oversendt kontroll- og

konstitusjonskomiteen for videre behandling. I arbeidet vil komiteen involvere de berørte gruppene og alle relevante komiteer. Det er per i dag ikke satt en eksakt tidsfrist for behandling av rapporten, men den er ført opp til behandling våren 2024. Saksord-

fører er Svein Harberg fra Høyre. Selv om det er bestilt av og lagt fram for Stortinget er det også en oppfordring til alle institusjoner og organisasjoner å sette seg inn i rapporten og gjøre relevante tiltak.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Orre testamente lanseres august 2024

Den 23.-25. august 2024 blir det stor lansering av det sørsamiske nytestamentet Orre testamente. Etter mange års arbeid er Bibelens nytestamente nå i sin helhet oversatt til sørsamisk. Dette skal feires i Östersund etter sommeren.

Det arbeides med både seminarer og konserter i tillegg til en

festgudstjeneste for lanseringshelgen. Å oversette Bibelen blir sett på som et svært utfordrende, men givende arbeid – «oversettelsens Rolls Royce». Det har stor betydning, ikke bare for kirkelig og kristent arbeid, men også for det språklige arbeidet.

Høsten 2018 ble Åarjelsaemien bijpeletekst utgitt. I den finnes tekstene som blir lest ved

gudstjenestene i Den norske kirke og Svenska kyrkan. Der finnes tekster både fra Bibelens Gamle testament og Nye testamente. Arbeidet med å oversette de resterende tekstene i Det gamle testamentet er påbegynt, men man er avhengig av videre finansiering.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Kirkeseminar om fornorskningen

Teologisk nemnd som ligger under Mellomkirkelig råd i Den norske kirke arrangerte i 3. november et seminar med tittelen *Fornorskningen som teologisk utfordring*. Seminaret er et ledd i oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport.

Seminaret var lagt til MF vitenskapelig høyskole og hadde bidragsytere fra både VID vitenskapelig høyskole, Universitetet i Oslo, Sámi allaskuvla og Den norske kirke ved Samisk kirkeråd, Kirkerådet og preses. Kvensk musiker og kulturformidler Kristin Mellem deltok også og løftet det kvenske perspektivet inn i seminaret.

TEOLOGIEN GIR FUNDAMENT
Spørsmålet i seminaret var ikke om kirka har vært en del av fornorskingsprosessen, men mer på hvilken måte kirka og mer spesifikt teologien har gitt begrunnelse for dette. Teologien har demonisert andres virkelighetsforståelse. I luthersk teologi har læren om det tre «stender», konge/fyrste – kirka/prest –

Noen av bidragsyterne på seminaret Fra venstre: Tone Stangeland Kaufman, (MF), Simone Kotva (Det teologisk fakultet, UiO), Sturla Stålsett (MF), Tron Fagermoen (Teologisk nemnd) og Tore Johnsen (VID).

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

familie, blitt problematisk. Alle tre stender utfører sitt oppdrag på Guds befaling, men hva om autoritetenes handlinger ikke stemmer overens med Guds vilje? Er staten alltid god?

TILTAK OG FORSTÅELSE

Det er i stor grad respekt for kirka i det samiske miljøet. Spørsmålet om tillit kan fortone

seg noe annerledes. Forsamlingskristendom gjennom læstadianske forsamlinger eller frikirker har ofte vært «fristeder» for minoritetsgrupper. Skal man gjenopprette tillit er det viktig å se på teologien som har skapt spenninger og avstand. Før man gjør tiltak, må man endre den grunnleggende forståelsen som ligger bak fornorskningen.

SE SEMINARET

Bortimot 50 personer var til stede i auditoriet der seminaret ble holdt, men det ble også strømmet via nett. Seminaret er fortsatt tilgjengelig på adressen www.youtube.com/watch?v=CpKggVtdSj4.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Snåsa – målet for språkresa

I Orrestaare/Ørnsköldsvik pågår språkkurser i såväl nordsamiska som sydsamiska. Språkgruppene har under året planerat språkresor till platser där språken är levande.

Nordsamiska gruppen reste till Jokkmokk. Den sydsamiska språkgruppen, som bestod av fyra kvinnor, valde Snåsa som sitt resmål. Snåsa kommun ingår i ett samisk-språkligt förvaltningsområde vilket även Orrestaare/Ørnsköldsvik kommun gör. I Snåsa finns skola för barn som pratar och vill lära sig samiska, Gielem Nastedh – språkcentrum berättade om sitt arbete med att bland annat synliggöra språket i samhället. Naturligtvis fick gruppen även en visning av museet Saemien Sijte.

FOTO: BIRGITTA RICKLUND

Från vänster Anette Klip, Britt-Mari Törnquist, Carina Pulpur – alla Orrestaren Saemiesiebrie, Hanne-Lena Wilks och Eva Anette Wilks från Snåsa.

MOTIVERANDE

I programmet för vistelsen ingick även en vandring till Böla-rein naturområde med gruppens språklärare Laila Gunilla Wilks

och Nils-Ove Gustafsson från Saemien Sijte samt en dag med samiskt hantverkande även här med sakkunniga Laila Gunilla Wilks. I alla stunder sattes samiska språket i fokus.

Mötet med samiskttalande vid olika institutioner påverkade gruppens motivering och insikt i att fortsätta bygga sitt ordföråd och låta orden komma, om så i osammanhängande ordning.

LYCKA

Tidpunkten för resan var månadskiftet augusti/september. Precis vid den tiden, den 1 september, var Megardsvandringen – en vandring längs pilgrimsleden mot Megards kyrkoplats vid Olofskällan. Tema för vandringen var "Lycka". Det

passade gruppen bra. Det var en lycka att vandra dessa två kilometer.

VÄLSIGNELSE

Vandringen kantades av raster med diktläsning, sånger, psalmsång på samiska, berättelser och framför allt trevliga samtal med deltagare från kommunen. Vid källan fick alla sin välsignelse och kvällen avslutades med en kvällsgudstjänst. Ett 50-tal personer deltog.

Fyra dagar går fort när man har roligt. Alla fina kontakter och information om Snåsa som gruppen tog med sig har gett idéer om att göra en ny resa till Snåsa.

BIRGITTA RICKLUND
ORRESTAAREN SAEMIESIBRIE

STROEHTE - Om sydsamiskt julfirande i äldre tid

Under förkristen tid betraktades julmånen som helig i Sápmi. Det framgår av missionärernas berättelser från 1600- och 1700-talen. Till månens ära hängdes en mässingsring i kåtans rököppning. När ringen belystes fick de dräktiga vajorna beskydd enligt samisk tro. Julmånen krävde också stillhet på kåta-platsen. Den som uppträdde vanvördigt kunde råka illa ut.

Enligt prästerna Rheen och Graan, verksamma mot slutet av 1600-talet, höll samerna julaftonen, stroehte, som en fastedag, då man avstod från att äta kött. Man gjorde också en näverskäppa liknande en båt med mast, segel och åror. I båten lades små köttstycken överösta med flott. Den placerades i ett träd nära kåtorna. Som mottagare av offret anges «det omkringvandrande Julefolk» som troddes vara på färd i luften. Det är också troligt att båtoffret hade ett samband med månkulten, som var särskilt stark under julperioden. Båtsymbolens läge i trummans bildvärld talar i samma riktning.

MUSRAJD, JULBAD OCH KÖTTKOK
Även i Sápmi fanns föreställningen om de dödas aktivitet under julen. De hade natten mot juldagen som sin dag. Dessutom fanns föreställningen om en rajd i juletid bestående av olika djur som björn, ren, mård och möss. Den kallades musrajd-

”Från skafferiackjan, lårheke, hämtades julkosten bestående av bland annat mört kött, torkad fisk och renmagar fyllda med mjölk. Under tillagningen skulle man vara tyst och stilla.”

den, snjeararaajroe, anförd av jätten Staaloe. Det var viktigt att underlätta för rajden genom att städa kåta-platsen.

När det gäller julbadet omtalar Kristoffer Julsson att Vapstemsamerna i början av 1800-talet fick smaka «Aehtjien, Baernien jih Aejlies Voejkenen rijsie – Faderns, Sonens och den helige Andes namn». Det utdelades av aahka (farmor eller mormor). Därefter tog man på sig den finaste kolten. På härden tändes en värmande brasa och tjärveden gjorde att kåtan lystes upp av ett klart sken. Nya renskinn var utlagda på rismattan och vid kallkällan var huggyxan placerad med skaftet nedåt för att de illasinnade «julsvinen» inte skulle förorena vattnet.

Från skafferiackjan, lårheke, hämtades julkosten bestående av bland annat mört kött, torkad fisk och renmagar fyllda med mjölk. Under tillagningen skulle man vara tyst och stilla. Av köttkoken tog man några mindre stycken som fick svalna. De spetsades på en käpp, doppades

i flottet och gavs åt hundarna. Deras speciella julmat kallades bienjebessam.

JULSTÄMNING I VINTERBETESLANDET
Tidningen Samefolkets förste redaktör Torkel Tomasson har på ett oöverträffat sätt förmedlat julstämningen bland Vilhelminasamerna vid 1900-talets början. Man befann sig med renhorden på Seltjärnsmon i trakten av Anundsjö. Utanför tältkåtorna stod granarna «klädda och dekorerade i enlighet med naturens sinne och smak. Det var frid i själ och sinne bland människorna i kåtorna och det var frid ute bland djuren på heden...» Tomasson minns också hur klangen från renskällorna blev allt mattare ju längre kvällen led. «Mätta och nöjda idisslade varje djur på sin samlade föda och så högt att man smått kunde höra det. Allt emellanåt sträckte de på sig, varpå följde en suck, så djup och hjärtlig, som ville de säga: Åra vare Gud i höjden och frid på jorden, djuren och människorna en god vilja».

I kåtorna undfägnades man med renstek och från den sista ackjan i rajden hämtades renosten, som skulle vara halvmånformig. Någon längre nattvila blev det inte tal om med tanke på den förestående körningen med ren till julottan i Anundsjö. Seden var att flickorna skulle åka i pulkor medan pojkarna tolkade på skidor. En oxe som fällt hornen tidigt om hösten startade först, men inte förrän gammeloxen tagit ledningen blev det ordning i leden!

Från sin uppväxt i Frostviken i början av det tjugonde seklet berättade Sakka Rutfjäll stämningsfulla julminnen för mig. Som lillpiga mindes hon att renarna uppehöll sig i närheten och åt av hänglaven. Vad julmaten beträffar mindes hon särskilt korven och klimpen kokad på renens tunnblod. Och för sitt inre öra kunde hon höra hur andaktsfullt mor Sara Maria läste ängels ord till herdarna i den första julnatten: «Aellede alvehtovvh! Mov lea saernie dijese stoere aavoen bijre, stoere aavoee gaajhkide almetjidie. Daelie dijen Lutniestaejja Daviden staaesne reakadamme. Dihte Messija, Åejvie – Varen inte förskräckta. Se, jag bådär eder en stor glädje, som skall vederfaras allt folket. Ty idag har en Frälsare blivit född åt er i Davids stad och han är Messias, Herren».

BO LUNDMARK

KULTUVREBAALHKA 2023

Journaliste Anna Nilsine Granefjell baalhkam åådtje

Anna Nilsine Joma Granefjell
Åarjelsaemien kultuvrebaalhkam 2023
åådtjoeji Raasten rastesne, feestivalen
gaskebiejjien. Jury jeehti:
- Anna vihkele goh giele-, kultuvre-
jih vukie-guedtije. Barkeme dovne
dajve-ektievoetine jih åarjelsaemien
siebredahkine. Anna NRK:n voestes
åarjelsaemien journalistine lij.
Skïemtjesåjhterinie, lohkehtæjjine,
jarkoestæjjine, vytnesæjjine jih
organisasjovnebarkijinie lea.

Gosse Anna guarkaji satne
kultuvrebaalhkam åådtjoeji, dellie jeehti:
- Daelie dan soe ierielamme, im maam
guarkah. Jih jïtse fualhkan jeehti:
- Daelie guarkam man åvteste dan soe
vihkele manne edtjim diekie dâeriedidh jih
byöpmedidh!

RAARVIHKESTE RÖROSESE

Anna jaepien 1936 Raarvihkese reakadi.
Vijhte ærpenh båatsoefuelhkesne
byjjenin. Anna njealjede maana. Anna
Ole Granefjelline pruvri. Dah guaktah
göökte maanah åådtjoejigan. Jaepien 1973
Rörosese juhtiejigan. Tjaktjen Anna eelki
åarjelsaemien saadtegh radijovesne darjodh.

KULTVREM VAARJELAMME

Gærjah åarjelsaemien gielese
jarkoestamme. Bustetje-gamma
jih Snæhkere Annersa jïjnjesidie
æhpie. Anna Nilsine lij gellie jaepieh
Saemien Gærhkoeraeresne orreme,
jih jeatjah organisasjovne-barkoeh
dorjeme. Anna væjkele vytnesæjjine
lea. Jïjnjh saemienvaarjoeh, beelthh jih
boengskuvmieh gâåreme, dovne fualhkan
jih almetjidie gieh vaarjoeh dongkeme.
Deerpegh åarjelsaemien hearrese aaj gâåreme.

SKÏEMTJESÅJHTERE JIH JOURNALISTE

Anna skïemtjesåjhterinie lea, jih gellie
jaepieh Rörosen Skïemtjegâetesne barkeme.
Gellien aejkien mænngan ussjedi man
hijven barkoe-sijjie skïemtjegâetesne lij.
Fierhten aejkien gosse edtji programmem
darjodh, frijje åådtjoeji. Idtji barkh guktie
NRK Saepmie daelie barkeminie. Dah
internedtesne tjaelieh, goerehtallemem
darjoeh Skypesne jallh Teamsesne. Anna
jallan daajra mah dah.

Guhkiem tjoeri vuejedh jih abpe biejjiem
barkedh gosse edtji goerehtallemem
darjodh. Voestegh prihtjegem jovkin
mearan ovmessie saernieh juekiejin,
dah mah gâassoehntin æhpies almetjh
jallh sliekth. Gellien aejkien Anna tjoeri

Toini Bergström (Aajege), Birgitta Fossum (Saemien Sijte), Anna Nilsine Joma Granefjell
jih Eva Anette Wilks (Gielem nastedh)

Anna vuesehte NRK:n deerpegh jaepeste 1973.

dejugmie gaskebiejjiem byöpmedidh.
Akten aejkien tjoeri viehkiehtidh
maalestahkem stealladidh. Jih dellie
mâjhtaji akten aejkien gosse tjoeri
skovterinie vuejedh gâabph ålma årroeki.

GÅETIEM BÏSSI

Jïjnjh mojhtesh bætieh gosse Anna Nil-
sine aalka soptsestidh. Akten aejkien edtji
Bïenjedaese, Sveerjese, vuejedh jih bæries
lohkehtæjjam goerehtalledh. Gosse dahkoe
bööti, dellie lohkehtæjja gâetiem bissemi-

nie juktie NRK Saepmien journaliste edtji
bâetedh! Journaliste gujht tjoeri ånnetji
vuertedh. Dellie Anna jeehti satne meehti
viehkiehtidh, kanne varkebe gâaradi. Jih
mearan kâavesne bisseminie, gâmmam
baernie bööti jih jeehti: «Neimen tjidtjie –
datne sjovnem åådtjeme?»

Mænngan goerehtallemem dorjeme,
tjoeri Tråantese, NRK:se vuejedh.
Desnie abpe biejjie vaasi. Desnie tjoeri
viehkiehtidh gosse edtjin programmem
darjodh. Jïjnje barkoe lij, jih barre
luhkke minudth radijovesne. Men Anna
soptsestamme daate lij lustes jaepieh, jih
satne jïjnjem liereme jih jïjnjh dâåjrehtsh
åådtjeme. Gaektsie jaepieh åarjelsaemien
journalistine lij.

Anna Nilsine voestes åarjelsaemien NRK-
journaliste radijovesne. Dam barkoem
maahta buerkiestidh goh «pioner-barkoe».
Kanne jury dan gielhtie ussjedi Anna
kultuvrebaalhkam tjoeri åådtjodh?

MAADTERAAHKA

Gosse manne, Sanna, onne lim, idtjim
buektehth «maadteraahka» jiehtedh juktie
dihte dan soe geerve baakoe. Dellie jïjtje
mâjhtajim «Maade» lij aelhkebe jiehtedh.
Dan åvteste onne-vielle jih abpe mov
fuelhke barre «Maade» jiehtieh. Minngemes
«Maade» mannem stillie tjæledh:

– Jïjnjh gæjhtoech kultuvre-baalhkan
åvteste!

SANNA AASTA SOFIE JOMA GRANEFJELL

Sammendrag från föregående sida

Sørsamisk kulturpris til Anna Nilsine Granefjell

Under middagen på Raasten rastah ble Sørsamisk kulturpris 2023 tildelt Anna Nilsine Joma Granefjell. Juryen sa hun har jobbet for det samiske språk og kultur og er en tradisjonsbærer. Jobben hun gjorde er viktig for det lokale samfunnet og det sørsamiske samfunnet. Anna var NRKs første sørsamiske journalist. Hun var også sykepleier, lærer, oversetter, sløyder og organisasjonsarbeider.

Når Anna skjønte at hun fikk kulturprisen sa hun:

– Dette kom så overraskende, jeg forstår ikke. Og hun sa til familien sin:

– Nå forstår jeg hvorfor det var så viktig at jeg skulle være med og spise.

RØYRVIK OG RØROS

Anna hun ble født 1936 i Røyrvik og vokste opp med fem søsken i en reindriftsfamilie som nest yngst av søsknene. Anna giftet seg med Ole Granefjell. De to fikk to barn sammen. I 1973 flyttet de til Røros. Den høsten begynte Anna med sørsamiske nyheter på radioen.

BØKER OG ORGANISJONSARBEID

Hun har oversatt bøker om

Teskje-kjerringa og Snekker Andersen til sørsamisk. Anna Nilsine var mange år i Samisk kirkeråd og sammen med annet organisasjonsarbeid. Anna er en flink sløyder. Hun har sydd mye samiske klær, belter og barmklede, til familien og personer som bestiller det. Hun har også sydd liturgisk utstyr til presten.

SYKEPLEIER OG JOURNALIST

Anna var sykepleier og jobbet mange år på Røros sykehus. Hun har mange ganger tenkt på hvor bra jobb det var på sykehuset. Hver gang hun skulle gjøre programmet sitt fikk hun fri ifra jobben sin. Man jobber ikke på samme måten i dag i NRK Sapmi. De skriver nå på internettet, intervjuer på Skype eller på teams. Anna vet knapt nok hva det er.

HUSVASK

Mange minner kommer når Anna begynner å snakke. En gang skulle hun dra til Funäsdalen i Sverige og intervju en gammel lærer. Når hun kom dit, da måtte læreren vaske huset når NRK Sapmis journalist skulle komme!

FOTO: EINAR SØRLID BONDEVIK/DD

Emma Jåma Rustad fanget både store og små publikummere med sin egenproduserte forestilling *Kajsa i stjernene*.

Nye teaterforestillinger på Raasten rastah

Høstens Raasten rastah-festival samlet mange deltagere på Røros. Det var som vanlig et bredt program med deltagelse fra skoler fra både norsk og svensk side, seminarer og kulturelle aktiviteter. Både store og små kunne fylle dagene med gode programposter og treff med gamle og nye kjente.

Festivalen har mye av sitt program i Storstuggu, Røros kommunes kulturhus. I amfiet Gropa i Storstuggu var det flere forestillinger for barn. En av dem stod den unge skuespilleren Emma Jåma Rustad for. Hun har selv produsert

forestillingen *Kajsa i stjernene*. Den bygger på gamle samiske fortellinger om handler elgen Sarve, jegeren Faavna og den store jakten.

Rustad har etter videregående skole på Inderøy og folkehøgskole på Jessheim tatt en bachelor i drama ved Nord universitet. De siste to årene har hun arbeidet som freelance-skuespiller.

Forestillingen *Kajsa i stjernene* er kjøpt inn av Den kulturelle skolesekken og er framført for 1.-4. trinn i Trøndelag. For tiden har Rustad arbeidsstipend fra Kulturrådet.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Sørsamisk kirkekunst

Stola i Saemien Åålmege

Prest i sørsamisk område i Den norske kirke har fra Saemien Åålmege fått overlevert en stola til bruk i sin tjeneste. *Stola* er båndet presten har over prestekjolen og symboliserer prestens tjeneste. Stolaen er godkjent av Nidaros biskop og brukes ved alle anledninger og følger ikke kirkeårets fargeskiftninger.

Stolaen er sydd av Anna Nilsine Joma Granefjell. Stoffet er i klart blått klede. I nakken er det rutemønster kjent fra *boengeskvumie* (bringelede) i sørsamisk gåptoe (kofte). Rutemønsteret er i rødt og blått. I teknikk og fargevalg symboliserer stolaen da hvem presten gjør tjeneste for

og ikke hvilken kirkeårstid vi er i. På stolaen er det brodert tre kors med perler.

PERLER FRA KRIGENS DAGER

Da Anna Nilsine skulle brodere stolaen hadde hun ikke de riktige perlene. Hun lette da i «gjemmene etter svigermor» Lisa Løkken. Der fant hun perler. Sammen med perlene lå også et brev fra Bertrand Nilsen, mangeårig emissær i Samemisjonen. Brevet vart fra krigens dager. Bertrand Nilsen reiste rundt over hele Saepmie og krysset grensen mellom Norge og Sverige også under krigen. Så kanskje var disse perlene kjøpt i Sverige under krigens tunge tid og lå

Rutemønsteret i nakken på stolaen.

lenge på lager før de nå har blitt til riktig så vakkert utført symbolikk på sørsameprestens stola.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Stolaen ble tatt i bruk høsten 2014.

FOTO: MONICA KAPPELLUSÅ

Edvard Masoni - samisk Kina-misjonær og politisk aktivist

Når det blir snakk om samiske pionerer, vet de fleste vet hvem Elsa Laula Renberg var. Mange vet hvem Daniel Mortensson var, men få vet hvem Edvard Masoni var. Nå får vi en mulighet til å bli bedre kjent med Edvard Masoni.

Etter en innledning får leseren møte en liten samegutt som knapt kunne norsk da han begynte på skolen. I husmannsplassen ikke langt fra dagens flyplass i Rana, var det armod og fattigdom.

HUSMANNSGUTT MED UTDANNING
Veien til utdanning lå ikke åpen for en ungdom fra en husmannsplass. Men det fantes muligheter: amtskolen i Vefsn og misjonsskolen i Stavanger. Studier på misjonsskolen var gratis og passet bra for en som hadde det klart for seg at han ville bli misjonær. I desember 1896 hadde han fått sin teologiske utdanning og kunne ha blitt ordinert til prest om han ønsket det. Men Edvard Masoni ville ikke bli ordinert og starte som prest og misjonær i Misjonsselskapet, for der var båndene for nært knyttet til statskirka. Edvard valgte ikke alltid letteste vei, han var sterk i sine meninger.

Ville ikke Misjonsselskapet ha ham, så måtte det finnes andre veier til misjonsmarken. Vi leser om forviklinger og motgang før han står på kinesisk jord og skal finne en høvelig plass for en misjonsstasjon.

EDVARD FLYKTER

Leseren får være med i storm på havet og livsfarlig reise med tog og elvebåt på grunn av røvere. Vi får også høre om hatet mange kinesere hadde til europeere etter lang tids trakassering og utbytting. Edvard, som var en utlending, unngikk å bli drept under bokseropprøret.

Så tar livet en ny vending: Edvard drar til Amerika og starter på enda et langt akademisk studium. På studieplanen stod det blant annet anatomi, patologi og dermatologi. Etter fire år var han ferdig utdannet lege og kunne ha reist til Kina slik som han hadde tenkt. Men i stedet dro han til Norge.

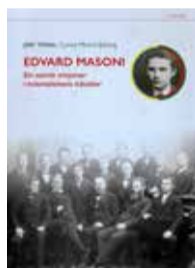
SAMEPOLITISK AKTIVIST STÅR FRAM

Forfatterne Jon Todal og Lovisa Mienna Sjöberg har gått grundig til verks og funnet mye i ulike arkiv om livet til Edvard Masoni. De skriver ikke bare om Edvard, men også om hva folk tenkte om fattigfolk og om samer i hans tid.

Fakta

Jon Todal og Lovisa Mienna Sjöberg:

- Edvard Masoni. En samisk misjonær i kolonialismens tidsalder Pax Forlag, Oslo 2023 ISBN: 978-82-530-4329-6

Leseren får et innblikk i forhold som påvirket Edvard og førte til at han ble en samepolitisk aktivist som kalte fornorskingspolitikken for «et folkemord».

KJEMPER MOT SAMTIDENS SYN

Flere ganger skriver forfatterne at Edvard Masoni hadde sett at det fantes en kolonial tankegang i Skandinavia og i de landene som mente at de selv hadde kommet opp på et høyere kulturelt nivå. En slik tenking fant han også i samemisjonen. Masoni mente at samemisjonen gjorde stor skade og forsterket det negative synet som mange nordmenn hadde på samene. Etter hvert fikk Edvard støtte i kritikken av samemisjo-

nen av redaktøren i bladet Waren Sardne, Daniel Mortensson.

De to gikk også ut mot Yngvar Nielsen og hans hypotese om «lappernes fremrykning mot syd». Nielsen bryr seg ikke om arkeologiske funn, stod det i avisa Waren Sardne.

SKRIVER REISEBREV

Avisa Waren Sardne må ha vært en gullgrube for dem som har skrevet om Edvard Masoni og hans liv. Edvard sendte mange og lange reisebrev til avisa om sine reiser til samer i Norge, Sverige og Russland. Han skrev om dem han så og det han opplevde på reisene, og la ikke skjul på hva han selv tenkte alt dette.

Han fortsatte også å skrive reisebrev da han reiste tilbake til Kina for siste gang. Men det ble slutt på brevene fra Edvard da avisa Waren Sardne stoppet. Det er derfor lite stoff om livet hans som misjonslege i Kina.

TIL ÅKRA FOR Å DØ

Etter ti år i Kina, kom han tilbake til Norge og Sør-Vestlandet der han hadde kjente. En vårdag i 1930 døde Edvard i Åkra. Hele bygda var samlet til begravelsen. I boka er det et bilde av gravsteinen og utsikten mot Åkrafjorden i Sunnhordland.

BIERNA LEINE BIENTIE

Nattvardskärl ska spegla samisk tradition

I oktober samlades en grupp slöjdare med olika områdes-traditioner för att resonera kring hur kyrkliga föremål kan gestaltas utifrån samisk tradition. Ett första uppdrag är utformandet av nattvardskärl till det samiska konfirmationslägret på svenska sidan av Saepmie.

Slöjdarna Nils-Johan Labba och Anna-Stina Svakko har initierat projektet som finansieras av Svenska kyrkan som en del av bidraget för att utveckla samiskt kyrkoliv.

– Avsikten är att förse det samiska konfirmationslägret med egna nattvardskärl. Sedan

är tanken också att projektet ska spilla över på resten av kyrkan, genom att vi definierar hur man ska tänka kring samiska kyrkliga föremål så det blir rätt både ur samisk och kyrklig tradition, berättar Nils-Johan Labba, som också är lägerchef för samiskt konfirmationsläger.

OMRÅDETS TRADITION

Konfirmationslägret kommer fortsättningsvis att alternera mellan olika områden av Saepmie. Det har inneburit en önskan att lägret ska ha egna sockentyg, det vill säga nattvardskärl med tillbehör, i tre uppsättningar. Även tre stolor kommer att tillverkas till lägret,

Prästen Sofia Strinnholm bidrog under mötet med inspiration utifrån Svenska kyrkans tradition.

alltså det långa band som präster och diakoner bär över axlarna.

– Tanken är att det ska märkas var i Saepmie lägerdeltagarna befinner sig. Vi vill poängtera områdets tradition, säger Nils-Johan Labba och förtydligar att det kommer att röra sig om nord-

samisk- sydsamisk- och centralsamisk tradition.

– Under lägret kommer vi främst att använda den områdestradition där vi befinner oss.

KONFIRMANDKÅPOR

Projektet går under namnet Girkugiisa och drivs av slöjd och konstnärsorganisationen Duoáriid ja dáiddáriid searvi. Nästa år är tanken att även söka finansiering för att ta fram samiska konfirmandkåpor, ett behov som bland annat påtalades under de dialogmöten som ordnades i samband med översynen av konfirmandlägret.

KAJSA ÅSLIN

Brudkronan av björkrot finns i Tåsjö församling och är tillverkad av Hillevi Tomasson som skänkte den till kyrkan 1980.

FOTO: MARICA BLIND

Kollekthåven med tofs finns i Frostvikens församling och är tillverkad av Arthur Jillker 1946. Det är en av flera samiskt präglade kollekthåvar i Ankarede kapell.

FOTO: MARICA BLIND

Samisk kyrklig historia efterforskas i Jämtland

Sökandet efter samisk historia i kyrkliga miljöer i Härnösands stift har under hösten fortsatt i Jämtland. Arbetet har resulterat i flera intressanta fynd. – Det äldsta föremålet som hittats är en umesamisk bibel från 1811 och den är ganska ovanlig, säger Marica Blind kulturgeograf som genomför inventeringen.

Inventeringen av församlingarnas kyrkor, församlingshem, vindsförråd och andra byggnader inleddes 2022 i Ångermanland och Medelpad. I höst har arbetet fortsatt i Jämtland där Strömsunds pastorat varit först ut. Det var i en av församlingarna i Strömsunds pastorat som den umesamiska bibeln fanns, bortglömd i en arkivhylla var det länge sedan den bläddrats i. Enligt Bibelsällskapet är det ett exemplar av den första samiska helbibeln som endast finns i en första upplaga.

ÖVERRASKNINGAR

Listan på föremål har blivit lång sedan starten förra året.

– Genom inventeringen har totalt runt 100 föremål hittills noterats, några som varit okända för församlingarna, berättar Marica Blind.

Exempel på samiska föremål

Målningen av den norsk-svenske målaren Thure Wikström (1917-1979) finns i Bodums församling som fått den i gåva av Fjällsjö Lions Club. Enligt en medföljande text mediterar kvinnan över sin far, farfar och farfars far och deras hårt strävande livsföring.

som noterats är en dopfunt, flera kollekthåvar, brudkronor och tavlor där samer avbildats. Men det är inte säkert att allt som nu finns på inventeringens lista kommer att vara kvar när slutresultatet presenteras. En utmaning som projektet ställs inför är hur ett samiskt föremål definie-

ras: genom upphovsman, teknik eller motiv.

I vinter fortsätter inventeringen i Östersunds församling och Frösö, Sunne Norderö församling, därefter går turen till församlingar i Sydöstra Jämtlands pastorat.

– Ambitionen är att projektet

Det äldsta föremålet som hittats är en umesamisk bibel från år 1811 som finns i Hammerdals församling. Det är den första samiska helbibeln och finns bara i en första upplaga.

ska inventerat samtliga kvarvarande församlingar i Jämtland och Härjedalen under nästa år. Och kanske gör vi en del oväntade fynd, säger Marica Blind.

SYNLIGGÖRAS

Med inventeringen av samiska föremål i kyrkliga miljöer är syftet att synliggöra samisk kultur och historia i Svenska kyrkan. Arbetet ska resultera i en förteckning med information och bilder att tillgängliggöra på olika webbplatser. Härnösands stift genomför projektet med stöd av statens kyrkoantikvariska ersättning och i samarbete med stiftelsen Gaaltije, det sydsamiska kulturcentrumet i Östersund.

KAJSA ÅSLIN

Gie jih gusnie årroeminie

Sverige

Samiska rådet inom Svenska kyrkan

Kontaktperson: Erik-Oscar Oscarsson, mobil 070 253 5978 e-post erikoscar1954@gmail.com

Svenska kyrkan nationell nivå

Handläggare för samiska frågor: Lisbeth Hotti Svenska kyrkan, 751 70 Uppsala, tel 018-16 94 91 e-post lisbeth.hotti@svenskakyrkan.se

Sydsamiskt arbete i Härnösands stift

Härnösands stift, box 94, 871 22 Härnösand tel 0611-254 00 e-post: harnosand.stift@svenskakyrkan.se, besöksadress: Universitetsbacken 1, Härnösand

Norge

Samisk kirkeråd

Generalsekretær: Kristina Labba, postboks 799 Sentrum, 0106 Oslo, tlf 478 92 801, e-post k1286@kirken.no Leder: Sara Ellen Anne Eira Sørsamisk representant i Samisk kirkeråd: Oddvin Bientie

Saemien åålmegeaerie SÅR/ Samisk menighetsråd i sørsamisk område

www.samiskmenighet.no e-post samiskmenighet@kirken.no Leder: Sara Katarina Åhrén, sara.katarina.ahren@helgelandssykehuset.no Medlemmer: Ida Therese Storslett, Laila Anita Otervik, Aud Renander og prest Einar Sørliid Bondevik Sekretær: daglig leder (se nedenfor)

Saemien åålmegen beajjetje åejvie / daglig leder i samisk menighet i sørsamisk område:

Monica Kappfjell Gløttvegen 2, 7750 Namdalseid, mobil 993 49 477, e-post mk924@kirken.no

Prest i sørsamisk område: Einar Sørliid Bondevik, Sørlandsveien 54, 8624 Mo i Rana, mobil 474 53 902 e-post: eb788@kirken.no

Diakoniarbeider i sørsamisk område:

Bertil Jönsson Dergaveien 57, 7898 Limingen, mobil 994 88 827, e-post bj439@kirken.no

Trosopplærer: Margrethe Kristin Leine Bientie Grendavegen 8, 7370 Brekkebygd mobil 412 88 227, e-post mb789@kirken.no

Samiske kirkedager i Alta 2025

Sett av dagene 27. – 29. juni for Samiske kirkedager som denne gangen vil bli feiret i Alta, Norge.

Programmet for dagene er under utarbeidelse med følgende komité:

Leder for programkomiteen Anne B. Skoglund, Jovna Dunfjell (begge representant fra norsk side), Hanna-Maaria Kiprianoff (skoltesamisk representant), John Harald Skum (vertsme-nighetens representant), Lisbeth Hotti og Nils-Johan Labba (representanter fra svensk side), Petra Magga-Vars og Ulla Magga (representanter fra finsk side). Sigrid K. Omma Paulsen (Samisk kirkeråd) er sekretær for programkomiteen. Følg det videre arbeidet på kirken.no/samiskekirkedager.

EINAR SØRLID BONDEVIK

Daerpies Dierie

Sørsamisk kirkeblad • Sydsamisk kyrkblad

Daerpies Dierie utkommer med fyra nummer per år genom ett samarbeite mellan Härnösands stift och Nidaros bispedømmeråd samt med stöd av Sametinget i Norge.

Adress: Sørlandsveien 54, N-6824 Mo i Rana, Norge
Telefon (mobil): 0047 474 53 902
E-post: dd@samiskmenighet.no

Redaktör, Norge:

Einar Sørliid Bondevik, adress samma som ovan

Ansvarig utgivare, Sverige:

Anneli Hällgren, Härnösands stift, Box 94, 871 22 Härnösand
E-post: Anneli.Hallgren@svenskakyrkan.se

Redaktionsråd:

Birgitta Ricklund, Sylvia Sparrock, Lisbeth Hotti, Kajsa Åslin, Sofia Strinnholm och Bertil Jönsson

Prenumeration under 2023:

190 SEK
Avgiften betalas när faktura kommer

Adressändring och prenumeration

dd@samiskmenighet.no

Grafisk form & repro:

Verbum AB

Tryck:

Pressgrannar AB, Linköping, 2021

 NÖÖRJEN GÆRHKOE Sverjen gærhkoë

TEXTER OCH BILDER

till nummer 1 2024 av Daerpies Dierie
skickas innan 12 februari 2024
till dd@samiskmenighet.no

Fler samiska texter finns på
www.svenskakyrkan.se/harnosandsstift/
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.svenskakyrkan.se
(klicka på Andra språk/Other languages)
www.kirken.no/saemien-åålmege

(Sørsamisk tekst s. 20)

«Det finnes en dyrebar rose» - ei julehelsing for menighetsblada i Nidaros 2023

*Det finnes en dyrebar rose
som aldri skal visne hen,
den trosser all frost på jorden
og blomstrer og blomstrer igjen.*
(Svein Ellingsen, Norsk salme-
bok 2013, 103)

Alle (som ikkje har allergi) tar gjerne imot ein blomst til jul. Jul er ei tid for blomster. Vakre, livskraftige og fargerike blomster er det fint å gi bort i desember. Det er ei tid då vi har lite eller ingen ting av den slags ute i hagen eller på terrassen. Sjølv ikkje i snøfattige vintrar er dei å finne i skog og mark.

Når dagane er korte og mørke, då treng vi teikn på liv og glede. Det er gode teikn på familierelasjonar, som uttrykk for venskap, gode kollegaforhold eller på godt naboskap. Så det hender at vi kjøper blomster og gir bort til jul. Gjerne roser, dersom det skal vere litt ekstra.

«Det finnes en dyrebar rose». Slik startar ein svært vakker salme som no er kome inn i salmeboka. Den er ikkje ein julesalme, i vanleg forstand. Likevel kan vi svært gjerne synge den før jul, i jula, og etter jul. Betlehem blir nemnt. Men det er rosa som

er temaet i heile salmen. Som i andre julesalmar er det brukt som eit bilete på det juleevangeliet handlar om.

I vår del av verda må vi stort sett kjøpe blomster dersom vi skal ha dei på denne tida. Det hadde nok på lang sikt blitt dårleg butikk for gartneri og blomsterbutikk dersom det var slik som i salmen: Ei rose som aldri visna, men blomstrar og blomstrar igjen. Då hadde vi ikkje trengt å kjøpe nye roser.

Det finst ei dyrebar rose. Ho blomstra der det var krise, heiter det i salmen. Rosa blomstra i Betlehem, men også på Golgata.

Men ikkje nok med det. Ho blomstrar også i vår tid, i vår verden, i våre liv:

*Den blomstrer fremdeles i verden
og dufter av sommer, til trøst
for alle som bøyes av smerte
i jordlivets nakne høst.*

Denne jula må vi feire i skyggen av «jordlivets nakne høst». Bodskapa frå det området der Jesus vart født, har handla mykje om skade og død, om hat og krig, om uendelege og ufattbare lidingar hjå våre medmenneske i Gaza, på Vestbreidda og

i Israel. Vi kan undrast på om det grusomme, det kalde og det mørke, skal ta overhand.

Det finst ikkje eit lett vint svar på denne sida av det verkelege livet. Men jula minner oss om at det er noko meir enn det vonde som er verkeleg.

Det var i mørket at Jesus vart fødd.

Det siste verset i salmen peikar på noko som ikkje blir borte i den kulde og det mørke vi menneske kan skape. Ja, det er nettopp då det dyrebare blir endå meir dyrebart:

*Å, brennende rose som blomstrer
i kulde og smerte og savn!
Å, hellige tegn på jorden!
Guds kjærlighet er dens navn.»*

Guds kjærleik er verdt å sette ord på, å synge om, ja, å feire i jula. Den er der, også i år. På tross av det vi høyrer og ser. Vi kan motvirke det mørke som rammar våre medmenneske, slik at dei kan sjå teikn på denne kjærleiken.

Velsigna advent og juletid!

**BISKOP OG PRESES
OLAV FYKSE TVEIT**

Bijpeletekste

Soelkehtasse

Mujhtede guktie åvtesne gosse dijjieh tjoevkese böötidh jñh tjoeridh jñnjem vaejviedidh. Muvhtene haeniehtovvidh jñh almetji tjelmiej uvte dåårresidh, muvhtene dej baaltese tjöödtjehtidh gñeh tjoerin vaejviedidh seammalaakan goh dijjieh. Dijjieh dejgumie aktesne vaejviedidh gñeh faangkegäetesne jñh aavoedidh gosse dijjien eekh sualadovvin juktie deejridh dijjien lea dñhte mij sagke buerebe jñh bihtsielåbpoe.

Aellede girmesvoetem hiejhtieh juktie girmesvoete stoere baalhkam vadta! Gaarsjem daarpesjidie guktie Jupmelen syjhtehtassem darjode jñh vitnede dam mij dåajvoehtovveme.

Boelhketjen mænngan dellie båata dñhte gie edtja bætedh, ij edtjh tjankedh. Jaahkojne galka mov riektesvoetesne jielehdh. Jis manneste antanadta, dellie ij mov sealoem geerjeth.

Ibie mijjieh antanadth jñh ibie smuulkah. Mijjieh dejstie libie gñeh jaehkieh jñh sealoem gorredieh.

- Hebr 10,32-39
- Jeatjah bijpeleteksth maantah daesnie lohkedh: www.bibel.no
- Bijpeletekste jñh «Åssjalommesh» juakaldahkesne jñh eah sinsitnide jearohks.

GUVVIE:BO MATHISEN

(Nöörjen gieline b. 18)

«Joekoen vyörtegs plåamma»

– Jävleheelsege Nidarosen åålmegidie 2023

*Joekoen vyörtegs plåamma sjidteme
mij ij gæssie aasnh.*

*Jalhts geerve baajkoe veartanisnie,
orre urpieh sjidteminie.*

(Svein Ellingsen, Norsk salmebok 2013, 103)

Gaajhkesch (gïej ij Leah allergije) sijhtieh plåammah vadtesinie däästoehdih gosse jävli bätiemisnie. Plåammah sjiehtieh gosse jävli. Tjaebpies, jealijes plåammah gellie klaeriegumie sijhtebe vedtedh jävli ävtelen jïh aaj gosse jävli. Olkene, gätiej lihke jallh råhtosne, eah naan plåammah.

Jävli ävtelen gosse änehks jïh sjuevnjies biejjieh, dellie sijhtebe vuejnedh dam mij jielieminie jïh aavoem vadta, jïh dellie mujhtedh fuelhkie jïh geries voelph joekoen boerehke Leah, jïh ektievoete dovne barkoe-guejmiejumie jïh kraannajumie boerehke Leah. Dellie ästebe plåammah jïh dejtie vadtesinie vedtebe jävli ävtelen. Eeremasth rööpses plåammah naaloe-stråmhposte vedtebe juktie dah joekoen tjaebpie.

«Tjaebpies rööpses plåamma sjidteme.»

Nuemhtie joekoen tjaebpies saalme aalka. Daelie daate saalme Nöörjen saalmegærjesne. Ij dïhte sïejhme

jävlesaalmine Leah. Læjhkan sijhtebe dam laavlodh jävli ävtelen, gosse jävli jïh jävli mænngan. Laavlobe Bet-lehemen bijre, mohte eeremasth plåammah bijre laavlobe. Dïhte plåamma soptseste jävli bijre jïh sårne mij jävline Leah.

Daesnie gusnie mijjeh jielieminie, maehetebe plåammah daelvege aaj ästedh. Saalmese tjaalasovveme plåammah bijre mij ij gæssie aasnh. Jis plåamma idtji gæssie aasnh, dellie idtji gie tjoerh orre plåammah ästedh. Dellie gujht geerve sjidteme bovide mah plåammah doekeminie gosse idtji gie sijht rööpses plåammah naaloe-stråmhposte ästedh.

Joekoen vyörtegs plåamma sjidteme.

Dïhte sjædta gusnie nåake Leah. Bet-lehemesne sjædta jïh Golgatesne aaj.

Plåamma daelie mijjen luvnie sjædta gusnie mijjeh åroeminie:

*Plåamma ennje daesnie
jïh njaelkie hopsoe guktie
dah gïeh vaejviedieh, soelkenieh
daennie galme veartanisnie.*

Dellie edtjebe jävlide heevhtidh daennie galme veartanisnie. Saernieh libie govleme

dajven luvhtie gosse Jeesuse reakadi.

Govleme libie goerpen jïh jaememen bijre, haedtie bijre jïh dääroen bijre, ålvas jïjnji vaejvie bijre almetji luvnie gïeh Gazasne, Jerusalemen jillie-dajvesne jïh Jisrajelesne jielieminie. Mejtie bahhasvoete, baajkoe jïh mïrhke edtjeh vitnedh?

Ij Leah aelhkie vaestiedidh gosse jieleme nuemhtie Leah.

Jeesuse reakadi jemhkelds veartanasne.

Saalmen minngemes viersese naemhtie tjaalasovveme:

*Geries plåamma mij sjædta
gusnie mïrhke jïh vaejvie Leah!*

*Datne soptseste **Jupmelen geriesvoete**
eatnamisnie Leah.*

Jupmelen geriesvoeten bijre soptsestibie jïh laavlobe jïh jävlide heevhtibie.

Jupmelen geriesvoete daesnie daan jaepien aaj jalhts govlebe nåakevoeten bijre. Maehetebe nåakevoetem vuastalidh mij mijjen lihkesadtjide låavta. Dellie dah geriesvoetem aejtisieh.

Vaajtelem advente jïh jävli bueriesjugniedassem dijese buektieh.

BÏSPE JÏH PRESES OLAV FYKSE TVEIT

Åarjelsaemien Orre testamente edtja bätije jaepien dääjredh

Åarjelsaemien orre testamente edtja aejlegen, mïetsken göökteluhkievijhteden biejjien, bätije jaepien dääjredh gosse gyrhkesjimmie Staaren Stoeregærhkosne. Ij gie aerebe abpe orre testamentem åarjelsaemien gielse jarkoestamme. Jarkoestimmie mij bätije jaepien dääjroe,

editio princeps-inie Leah (voestes lähkojne).

Orre gærja naemhtie latine-gieline gohtjesåvva. Dïhte biejjie gosse åarjelsaemien testamente dääjroe, sjïere mojttese-biejjine sjædta.

Laavvadahken stoere programme. Dellie vuesiehtimmieh, seminaarh jïh konserte.

Gellie saemien artisth edtjeh dennie konsertesne laavlodh, joejkedh jïh spealadidh. Joekoen stoere biejjieh sjidtieh gaajhkide åålmegidie dovne Nöörjesne jïh Sveerjesne. Dejtie biejjide vaajnohke vuertebe.

GAALTÏJE: BIBELSÅLLSKAPET.SE

(Se også s. 11 Orre testamente lanseres)